

פרשת נח תשפ"ג – הטעות הקריטית של בוני מגדל בבל

- 1. בראשית יא:** ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם: ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר: ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, פן נפוץ על פני כל הארץ - כלי יקר: חששו פן כשיתרבו בארץ - יתפזרו ויבאו לידי מלחמות כי תמיד מלחמה מצויה בין מדינה זו למדינה אחרת. לפיכך נבנה מגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, כי בנוהג שבעולם שכל אדם יש לו חשק לבא לדור בעיר גדולה מקום קבוץ אנשים רבים ואז נהיה לעם אחד.
- רד"ק:** 'ותהי להם הלבנה לאבן' – והיתה להם הלבנה לבנין במקום אבן, כי אין אבנים בבבל. 'והחמר היה להם לחמר' – החמר הוא טיט מגבל עפר ומים, וחמר הוא המגבל מסיד ומחול במים, ושם לא היו להם אבנים שיהיו שורפים לסיד ולכן היה להם החמר במקום החמר.
- 2. בראשית יא:** ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם .. ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות: הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו: ויפץ ה' אתם משם על פני כל הארץ ... על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ - **מדרש רבה לח:** מעשה דור המבול התפרש, מעשה דור הפלגה לא התפרש.
- אור החיים:** מהו שכתב בניין העיר בפרטים המגונים [שהדבר **מגונה**] והלא אמרו רבותינו שמרצון ה' שיתעסקו בבניין העולם (ככתוב באבות דרבי נתן יא: 'אהוב את המלאכה' – שנאמר 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת' ... רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף אדם הראשון לא טעם כלום עד שעשה מלאכה, שנאמר 'ויניחהו בגן עדן לעובדה' והדר 'מכל עץ הגן אכול תאכל'). ואם טעו בפרטי הכפירה, לא נודע אופן הכפירה, וגם לא מספיק להענישם בהפיץ אותם?
- רמב"ן:** היודע פירוש 'שם', יבין כוונתם ממה שאמרו 'ונעשה לנו שם' ... **ויבין כל העניין** ... והסתכל בכל עניין המבול שהזכיר שם 'אלוקים', ובכל ענין הפלגה הזכיר השם המיוחד (י-ה-ו-ה).
- 3. בראשית יא:** הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם – **גמרא סנהדרין קט,א:** נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו. מחייכים בארץ ישראל על דעה זו: אם כן שיבנו מגדל בהר ולא בבקעה? א"ר ירמיה בר אלעזר: נחלקו לשלוש כיתות: אחת אומרת נעלה ונשב שם, ואחת אומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים, ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה עמו - **חידושי אגדות מהרש"א:** היו יראים שיביא הקב"ה מבול... ולא האמינו בשבועתו [שלא יחזור מבול]. אמרו שאין כחו אלא במים שיש לו למעלה, נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה בקרדומות עד שיזובו כל מימיו ולא יהיה עוד מים. ולדעת רבי ירמיה נחלקו לג' כיתות: אחת אומרת נלך ונשב שם ולא יגיע מבול מרוב גובהו של המגדל. ואחת אומרת נלך ונעבוד עבודה זרה באחדות ולא יביא עונש מבול, שאפי' ישראל שהם באחדות ועובדים אליילים – מניח להם, שנאמר 'חבור [חבורה] עצבים אפרים - הנח לו'. וזו שאומרת נעשה מלחמה – [נגיע לרקיע] ונשים עבודה זרה בראשו עם חרב בידו [להילחם בו].
- מאמר 'וידעת' ספר המאמרים תרנז עמוד נה:** 'הפלגה' הוא לשון פלוגתא ומחלוקת, והיינו שהפליגו והפרידו בין שם הוי' לשם אלקים. וענין הפירוד הוא כשחושב שהשם אלקים מסתיר ח"ו על שם הוי' וממילא יחשוב שכל הנעשה בעולם הוא משם אלקים עצמו והוא ענין עזב ה' את הארץ ... ולכן הוא מחשב את ההעלמות וההסתרים לעיקר, וממילא הרי הוא נותן עצמו לחיצוניות הנהגת העולם. והוא ההיפך לגמרי מיחוד הוי' ואלקים, שאין שום דבר מסתיר כלל, כי אם אדרבה כל ההסתרים הם בשביל הגילוי, היינו להביא את האור למטה מטה במדרגות תחתונות.
- ומאחר שיודע היטב שהעיקר הוא האלקות השופע לו חיות, אבל כל הממוצעים והדברים הגשמיים כמו עסק משא-ומתן והלחם שהוא אוכל כו' אינם כלום מצד עצמן, שלא הם מקור חיותו, אלא רק ממוצעים שבהם מתלבש האור האלקי בכדי שיבוא החיות בבחינת גשמי לפי ערכו כו', אינו שייך שיטרידו אותו הענינים הגשמיים וימנעו אותו מתורה ותפלה, כי אינם העיקר כי אם הוא האלקות! וגם לא ילך בדרך תחבולות בעסקו, ולהרבות בעסק עד שמונע אותו מתורה ותפלה, כי אם יעסוק בעסק לפי ערכו, ובאופן שלא ימנע אותו מתפלה בזמנה ומעסק התורה בכל יום כו'.